

## Rónay Zoltán, doktorandusz

*Szegedi Tudományegyetem*

*Allam-és Jogtudományi Kar*

### A hallgatók fegyelmi felelősségének problematikája, kitekintéssel a hallgatói önkormányzati tisztségviselők felelősségre vonására

A felsőoktatási intézmények a kezdetektől kulcsfontosságúnak tekintették, hogy a diákok számára a követendő magatartási szabályokat előírják, és ezek megszegését kellő szigorral szankcionálják. Az első, az intézmények működését átfogó állami norma-ként, törvényi szinten szabályozó Ratio Educationis kiadását megelőzően is találunk nyomokat arra, hogy az egyes intézmények belső szabályzataikban fegyelmi vétség jellegű tényállásokat rögzítenek, illetve a büntetéseket meghatározzák. Jól példázzák ezt a felsőoktatás-történet által egyöntetűen ezen intézményi körbe sorolt református kollégiumok szabályzatai.<sup>1</sup> Ezek általában a vétség súlyához igazodóan növekvő összegű pénz-büntetést, legsúlyosabb esetben kitiltást írtak elő, a Pápai Református Kollégium Első Szabályzata (1585) (I. Közönséges törvények) pedig még testi fenyítést is tartalmazott.<sup>2</sup>

Mivel a Ratio Educationis egységesen szabályozta a közoktatást és az egyetemi képzést, így benne a hallgatókra vonatkozó elkülönülő szabályozást nem találunk, azonban az általában a „tanuló ifjúságtól” elvárt magatartásokat és az azok megszegése esetén alkalmazható szankciókat előírta.<sup>3</sup> A Ratio

Educationis kiindulópontja az volt, hogy nem elegendő csupán az intézmények vezetőit és tanárait kellően kiképezni, feladataikat és kötelezettségeiket pontosan meghatározni, hanem világosan elő kell írni az ifjúság számára is, hogy tőlük „tökéletes fegyelmet és teljes tájékozódást követeljünk erkölcsi magatartásukban és minden cselekedetükben.”<sup>4</sup> A Ratio Educationis tételesen szabályozta, hogy milyen magaviselet követelendő meg a tanulóktól a tanítás során és szünidőben is, e körben aktív és passzív magatartási normákat is felállított.<sup>5</sup> A büntetések esetében inkább pedagógiai módszertani útmutatónak tűnik a szabályozás,<sup>6</sup> ugyanakkor mind a büntetés során követendő eljárás (pl. testi fenyítés tilalma), mind az egyes büntetési tételek felsorolása egyértelműen normatív jegyeket mutat.<sup>7</sup> Azonban nem a Ratio Educationis az első, fegyelmi jellegű szabályokra vonatkozó állami szintű rendelkezés, sőt, „[a]z egyetemi jurisdictiót illetően az 1777-i Ratio Educationis jóformán a tényleges helyzetet rögzítette le”,<sup>8</sup> már a Nagyszombati Egyetem alapításától kezdve találunk szabályokat az egyetemi fegyelmi bíraskodásra.<sup>9</sup>

A klasszikus és már kifejezetten az egyetemi hallgatókra alakított fegyelmi szabályok megjelenése a XIX. századra tehető, amikor is az egyes intézményekre hatályos, a vallás és közoktatásügyi miniszter által kiadott rendtartásokban a fegyelmi felelősség intézménye

<sup>4</sup> Ratio Educationis III. rész, II. szakasz, bevezetés. 213. o.

<sup>5</sup> Ratio Educationis CCXXII–CCXLIX. §. 213. o.

<sup>6</sup> Ratio Educationis CCXXXIX. §

<sup>7</sup> Ratio Educationis CCXLI. §

<sup>8</sup> Angyal Pál: Az egyetemi büntető jurisdictio. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1933. 85. o.

<sup>9</sup> Lásd: Sedes Iudiciariae Regis Scientiarum Universitatis (II. Ferdinánd egyetemi szabadságlevele, 1635.). Az egyetemi fegyelmi bíraskodás történetét összefoglalja: Radovics György: Egy elfelejtett egyetemi csomó (Perczel Sándor, Somssich Pál és társainak ügye 1826–27.) Különlenyomat a Szemináriumi Dolgozatok 1941–1942. évi kötetéből. Budapest, 1942. 4–5. o. Az 1635 és 1848 közötti fegyelmi ügyekről érdekes szemelvény olvasható Angyal Páltól (Angyal Pál: Az egyetemi bíróság előtt tárgyalt büntetőperek. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1934. 5–36. o.)

<sup>1</sup> Kardos József (szerk.): A magyar felsőoktatás évszázadai. Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2000., 17–19., 22–23. o. Szögi László (szerk.): Hat évszázad magyar egyetemei és főiskolái. Művelődési és Közoktatási Minisztérium, 1994., 19–23. o.

<sup>2</sup> Szögi László: Régi magyar egyetemek emlékezete (1367–1777). Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest, 1995. 92–97. o., lásd még a Debreceni Református Kollégium 1657-es szabályzatát (Szögi László, 1995, 104–110. o.)

<sup>3</sup> Kornis Gyula (szerk.): Az 1777-iki Ratio Educationis. Pedagógiai Könyvtár, Kath. Középiskolai Tanár-egyesület, 1913.

megjelenik.<sup>10</sup> Mindeközben az egyetem e normatív keretek között maga is megalkotja belső szabályzatát.<sup>11</sup> Az intézmény e kodifikációs lehetősége nem elhanyagolható, hiszen az a jog, hogy elrendelhesse, illetőleg lefolytathasson egy fegyelmi eljárást „– mint az egyetemeket hagyományosan megillető ítélkezési jog maradványa – a mai napig szerves részét képezi az autonóm egyetemek működésének.”<sup>12</sup> Ennek ellenére a kormányzat részéről többször is felmerült egy központilag részletesen szabályozott fegyelmi eljárás gondolata, ez azonban ténylegesen csak 1955 és 1985 között sikerült.<sup>13</sup> Sőt 1955 és 1957 között az államhatalom gyakorlatilag közvetlenül kezdeményezte az eljárásokat, igaz, később már „finomabb” módszert alkalmazott: „értésítette a rektort, hogy a megnevezett hallgató ellen politikai okokból

nyomozás indult, rendőrhatalósági figyelmeztetésben részesült, illetve ügyében jogerős bírósági ítélet született”, így ezután automatikusan eljárás indult, amely formális bizonyítás és a tényállás alapjául szolgáló cselekmény pontos ismerete nélkül szigorú büntetéssel zárult.<sup>14</sup>

Az oktatást első alkalommal átfogóan szabályozó, az oktatásról szóló 1985. évi I. törvény (a továbbiakban: Ot.), valamint a felsőoktatást önállóan szabályozó jogszabályok, a felsőoktatásról szóló 1993. évi LXXX. törvény (a továbbiakban: Ftv.1.), valamint a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény (a továbbiakban: Ftv.2.) a hallgatói fegyelmi felelősség körében követték a szabályozási hagyományt. A fegyelmi vétség alapjául szolgáló magatartás rögzítésén<sup>15</sup> és a büntetési tételek felsorolásán<sup>16</sup> túl az eljárás garanciális elemeit határozta meg, de még a leginkább részletező Ftv.2. sem lépte túl a szabályozás keretjellegét. Azaz – összhangban a felsőoktatási intézmények szabályozási autonómiájával<sup>17</sup> – a felsőoktatási intézményekre bízta a fegyelmi eljárás részletes szabályainak megállapítását a fegyelmi büntetés alóli mentesülés eseteire és az erre vonatkozó eljárásra, a fegyelmi bizottság megalakítására, a tárgyalás és a bizonyítás szabályaira, a védelem biztosításának, továbbá a fegyelmi tárgyalás nyilvánosságának kérdéseire kiterjedően.<sup>18</sup> Az intézményeknek a fegyelmi eljáráshoz kapcsolódó nagyfokú szabadsága a keretszabályozás garanciális jellegét felértékeli. Erre mutatott rá az Alkotmánybíróság, amikor a 13/2005. (IV. 6.) AB határozatában kifejtette, hogy a jogbiztonság alkotmányos követelményében kifejeződő jogállamiság oldaláról vizsgálva alkotmányellenes volt az Ftv.1. módosítása során úgy beemelni a tényállás tisztázása körébe a hallgató kötelező meghallgatását, hogy a jogalkotó egyidejű-

<sup>10</sup> Lásd: A vallás- és közoktatási m. kir. miniszternek 21735/1875. sz. a. kiadott rendelete: a budapesti királyi magyar tudomány-egyetem tanulmányi, fegyelmi és leckeépítési-szabályzata, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. ministertől. – 28.458. szám. A budapesti kir. magyar tudomány-egyetem tanulmányi, fegyelmi és leckeépítési-szabályzata, a m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter 1915. év i 87.699. számú rendeletével jóváhagyott tanulmányi, fegyelmi és leckeépítési szabályzata a debreceni m. kir. tudomány-egyetemnek, a m. kir. vallás és közoktatásügyi miniszter 1935. évi 27.060 számú rendeletével jóváhagyott, felvételi, tanulmányi, tandíjmentességi és fegyelmi szabályzata a m. kir. József Nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetemnek (műegyetemnek).

<sup>11</sup> Radovics György i.m. 5–8. o.

<sup>12</sup> Rigó Kinga Viktória: Kuppis Anna fegyelmi ügyének ürügyén. Jogtörténeti szemle, 2013/1. 44. o.

<sup>13</sup> Eötvös József készítette el az egyebek mellett a fegyelmi eljárást is részletekbe menően rendező, a magyar egyetem alapszabályainak tervezetét. Erről lásd: Rigó Kinga Viktória: Adalékok az egyetemi bíraskodás történetéhez – különös tekintettel a magyar egyetem alapszabályaiban foglaltakra. Jogtörténeti szemle, 2011/2. 40–43. o. 1985-ig az államhatalom által vezérelt fegyelmi eljárások alkalmasak voltak a politikai tisztogatásokra is. Lásd: Kézdi György: Fegyelmi eljárások a felsőoktatásban 1956–1990. Magyar felsőoktatás, 2000/8. 8–9. o. A tanulmány a hallgatókkal szembeni alapvetően politikai indíttatású eljárásokat foglalja össze, amelynek keretében ismerteti az akkor hatályos fegyelmi rendelkezéseket, amelyek a büntetések fajtáit tekintve mind a korábbi, mind a későbbi szabályozással hasonlóságot mutatnak. Az más kérdés, hogy a fegyelmi vétség alapjául szolgáló tényállásban erősen érvényesül a diktatúra ideológiája, illetve a szankciók velejárájaként fegyelmi vétséget elkövetők nyilvános megszégyenítése.

2016/1

<sup>14</sup> Pajkossy Gábor: Dicstelen lapok karunk történetéből. 2000 Irodalmi és társadalmi havi lap, 2014/2. sz. (<http://ketezer.hu/2014/02/dicstelen-lapok-karunk-tortenetebol/> 2016.04.15.)

<sup>15</sup> Ot. 34. § (1) bek., Ftv.1. 38. §, Ftv.2. 70. § (1) bek.

<sup>16</sup> Ot. 34. § (2)–(4) bek., Ftv.1. 39. § (1)–(2) bek., Ftv.2. 70. § (1) bek.

<sup>17</sup> Kocsis Miklós: A felsőoktatási autonómia közjogi keretei Magyarországon. Budapest, 2011. 63. o.

<sup>18</sup> Ftv.1. 43. § (1) bek., Ftv.2. 71. § (2) bek.

leg nem teremtette meg e követelményszabálynak az eljárási határidő terjedelmére vonatkozó kógens rendelkezéssel való összhangját. E határozat indokolásából kiolvasható az az alkotmánybírói álláspont, amely szerint a jogalkotónak a fegyelmi eljárás keretszabályait úgy kell kidolgoznia, hogy a fegyelmi eljárást lefolytató felsőoktatási intézmény – jogalkalmazói tevékenysége során – valamennyi eljárási szabályt megfelelően alkalmazni tudja. Minthogy ezen álláspont az Alkotmány 2. § (1) bekezdésében foglalt jogállamiság részét képező jogbiztonság alkotmányos követelményén nyugszik, és az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése ezzel azonosan rendelkezik, így a kodifikáció során a jogalkotónak ugyanezen elvárásnak kell megfelelnie. Ezt azért is szükséges hangsúlyozni, mert az Ftv.1. és az Ftv.2. rendelkezéseihez képest a jelenleg hatályos, a nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény (a továbbiakban: Nftv.) látványosan szükségzavúbb a fegyelmi eljárás kérdésében. Bár a fegyelmi felelősség alapjául szolgáló magatartás meghatározásában és a büntetések körében nincs eltérés,<sup>19</sup> a korábbi törvényi rendelkezéssel szemben a hatályos szabályozás a mérlegelés szempontjainak meghatározásán túl, csupán az objektív és szubjektív elévülés szabályait rögzíti, lényegében azzal, hogy minden mást – praktikusán a fegyelmi eljárás rendjét – a Kormány rendeletalkotási hatáskörébe sorolja.<sup>20</sup> A kormány azonban mind a mai napig nem alkotta meg ezt a jogszabályt. Ebből következően felfelmerült a kérdés, hogy ezen jogszabály hiányában lefolytatható-e egyáltalán fegyelmi eljárás. Tekintettel arra, hogy az Nftv. szerint a hallgatói követelményrendszerben kell meghatározni egyebek mellett a hallgatói fegyelmi és kártérítési ügyek elbírálásának rendjét,<sup>21</sup> mindaddig, amíg az említett kormányrendelet nem készül el, az elsőfokú fegyelmi eljárásra, illetve a fegyelmi felelősség megállapítására, valamint a fegyelmi felelősség alapjául szolgáló tényállásra kizárólag az Nftv., valamint az annak alapján megalkotandó intézményi szabályozás alkalmazható. Bár a kormány mulasztása mindezek alapján

a fegyelmi eljárások lefolytatásának nem akadálya, azonban a garanciális keretek rendkívül lazák maradtak, így azok között különös súllyal esik latba az intézményi normaalkotó tevékenység. Ráadásul az Nftv. említett szabályai több szempontból hibásak (ennek részletes kifejtését lásd a későbbiekben), ezért a felsőoktatási intézmények számára nem csupán a szabályzatalkotás, de a konkrét fegyelmi eljárások lefolytatása is jelentős nehézséget okozhat.

Az egyes felsőoktatási intézmények által lefolytatott fegyelmi eljárásokról hivatalos statisztika nem készül, így a tipikus vétségek azonosítása során jelen sorok írója kénytelen saját közel két évtizedes tapasztalatára hagyatkozni. Ez alapján a közelmúltig az „indexhamisítás” megnevezéssel közismertté vált tényállási alakzat tekinthető a leggyakoribb fegyelmi vétségnek.<sup>22</sup> Azonban az emiatt induló eljárások száma ma már elenyésző, hiszen a legtöbb felsőoktatási intézményben elektronikus leckeönyvet vezetnek, így ezen alakzat hamarosan meg is szűnhet (bár ezzel párhuzamosan fel kell készülni az elektronikus rendszerbe történő szabálytalan beavatkozásokban megnyilvánuló újszerű cselekményekre).<sup>23</sup> A fegyelmi vétségek másik, sajnálatos módon egyre szélesedő körét olyan magatartások alkotják, amelyek egyúttal szabálysértési vagy büntetőeljárási felelősséget is felvetnek. Azok elbírálása ezek befejezését követően lényegesen egyszerűbb (más kérdés, hogy az Nftv., szemben az Ftv.1.-gyel és az Ftv.2.-vel, nem tartalmazza a büntetőeljárásra tekintettel történő felfüggesztés jogintézményét, bár a felsőoktatási intézmények belső szabályzatai feltehetően lehetővé teszik azt).<sup>24</sup> Mindebből következő-

<sup>22</sup> A hivatalos intézményi bejegyzések hamisítása nem új keletű. Lásd: A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Tanulmányi, fegyelmi és leckekezelési szabályzata. Ismeretlen szerző jegyzetével. Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1931. 57. o

<sup>23</sup> Pl.: Meghekkelt a Neptunt egy miskolci egyetemista, INDEX, 2016. április 14.

([http://index.hu/tech/2016/04/14/meghekkelte\\_a\\_neptunt\\_egy\\_miskolci\\_egyetemista/](http://index.hu/tech/2016/04/14/meghekkelte_a_neptunt_egy_miskolci_egyetemista/) 2016.04.15.)

<sup>24</sup> Angyal Pál mindkét hivatkozott műve részletesen foglalkozik a fegyelmi vétség és bűncselekmények határára mozgó, esetenként az utóbbi területére átnyúló cselekményekkel.

<sup>19</sup> Nftv. 55. § (1)–(2) bek.

<sup>20</sup> Nftv. 55. § (3)–(5) bek.

<sup>21</sup> Nftv. 2. melléklet II. 3. e) pont

en a tisztán intézményen belüli következménnyel járó fegyelmi eljárások ma már leginkább a vizsgázás szabályainak megszegésével (plágium, tiltott eszközök használata) merülhetnek fel, illetve – és e körben nézhet a legnagyobb komplikációkkal szembe az intézmény – a hallgatói önkormányzati tisztviselő e minőségben elkövetett fegyelmi vétsége kapcsán.

A hallgatói fegyelmi felelősség korábban részletezett gazdag jogtörténeti forrásai dacára a jogirodalom meglehetősen mostohán bánt és bánik jelenleg is a hallgatói fegyelmi felelősség elméletével és kodifikációjának, gyakorlatának vizsgálatával. Angyal Pál még a múlt század harmincas éveiben mutatott rá arra, hogy a fegyelmi jog, s különösen az egyetemi fegyelmi jog irodalma szegényes.<sup>25</sup> Az eltelt több mint nyolcvan évben sem javult a helyzet, a jelenkori jogirodalom mellőzi e terület vizsgálatát, ezért az egyes tételek alátámasztása során a szerző két irányban kereshet analógiát. Részben a köznevelés fegyelmi szabályainak jelenkori elméleteire, minthogy annak bizonyos jegyeiben láthatóak hasonlóságok, még akkor is, ha a vétséget megvalósító cselekmények jellege és a vétő-képesség megítélése az életkori különbözőségekből adódóan eltérő.<sup>26</sup> Emellett – tekintve,

hogy a fegyelmi vétség alapjául szolgáló cselekmények, a büntetések fajtái, valamint egyes eljárási elemek lényegében évszázadok óta csak kisebb változásokon mentek keresztül – bizton számíthatunk az ugyan nem nagyszámú, de a témával legalább foglalkozó, ma már történeti értékű szakirodalom megállapításaira.

### **1. A fegyelmi vétség tényállását megvalósító kötelezettségzegés természete**

Hasonlóan a korábbi szabályozásokhoz, az Nftv. is a hallgatói köteletség megszegéséhez kapcsolja a fegyelmi felelősséget megalapozó tényállást.<sup>27</sup> A törvény mindössze annyit rögzít, hogy e kötelezettségzegésnek vétkesnek és súlyosnak kell lennie. Ebből adódóan a mind az intézmény szabályozási szabadsága, mind pedig a konkrétan eljáró fegyelmi szerv mérlegelési jogköre rendkívül széles. Ez a szabadság önmagában nem aggályos, hiszen „az egyetemi bíraskodás az egyetemi autonómia védvonalá”.<sup>28</sup> Ehhez kapcsolódóan Angyal Pál úgy fogalmazott, hogy „a fegyelmi jog nem az állam adománya, hanem egyes közhasznú testületek autonóm büntetőhatalmának visszahagyott, de jogilag szabályozott maradványa. Nem része tehát a büntetőjognak, hanem attól minőségben is eltér.”<sup>29</sup> A fegyelmi döntést megelőző mérlegelés csak a törvény által megadott szempontok és az intézményi szabályozás által behatárolt. A mérlegelés körében az Nftv. mindössze annyit ír elő, hogy a büntetés megállapításánál a cselekmény összes körülményeire – így különösen a sérelmet szenvedettek körére, a következményekre, a jogsértő magatartás ismétlésére, az elkövetett cselekmény súlyára – kell figyelemmel lenni.<sup>30</sup> A törvény nem határozza meg a vétkekesség fogalmát sem. A vétkekesség jogi fogalom, sajátos gondossági mércével bír. A büntető- és a polgári jogban egyaránt a felelősség általános alakzata,

<sup>25</sup> Angyal Pál, 1933, 13., 61. o.

<sup>26</sup> A köznevelés fegyelmi eljárásának mai irodalma a felsőoktatáshoz képest feltétlenül gazdagabb, pontosabban van irodalma [lásd: Jásper András: A tanulóval szemben indítható fegyelmi eljárás főbb szabályai, in: Bíró Kata (szerk.): Agresszió az iskolában – és a jog? Jogismeret Alapítvány, 2008., Varga Szabolcs: Az iskolai konfliktusok kezelésének létező és lehetséges módszerei, eljárásai – különös tekintettel a jogvédelem, jogorvoslat, jogérvényesítés gyermekjogi szintű követelményeire, in: Bíró Endre (szerk.): Jogágazat születik... A gyermeki jogokról és érvényesülésükről Magyarországon. Jogismeret Alapítvány, 2010., Kazuska Melinda: A tanulók kötelezettségei és a fegyelmi eljárás szabályai Magyarországon. Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXX/1. (2012) 305–322. o., Fülöp György: A középiskolai fegyelmi eljárások szabályozástörténetének vázlat. Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensis, Tomus: 12, 2013. 95–116. o.], szemben a felsőoktatási hallgatói fegyelmi jogintézménnyel, amelyet még a felsőoktatási jogot átfogóan bemutató szakkönyv [Szüdi János (szerk.): Az oktatás nagy kézikönyve. 2016/1

Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomsgazdálkodó Kft., Budapest, 2006.] is teljességgel mellőz.

<sup>27</sup> Nftv. 55. § (1) bek.

<sup>28</sup> Radovics György i.m. 4. o.

<sup>29</sup> Angyal Pált hivatkozva Radovics György i.m. 3. o. Részletesebben kifejtve lásd Angyal Pál, 1933, 4–40. o.

<sup>30</sup> Nftv. 55. § (3) bek.

amelyből az a vélelem fakad, miszerint „az akarat- és cselekvőképes elkövetőnek az adott helyzetben döntési szabadsága volt a jogsértés és a jogkövetés tekintetében”.<sup>31</sup> A vétkesség szubjektív alapú, esetében a felelősség mértéke rendes, azaz az adott helyzetben általában elvárható magatartás tanúsításának hiányát jelöli.<sup>32</sup> A polgári jog a vétkességből a felrőhatóságához vezet (e kategóriában egyesítve az objektivizált polgári jogi vétkességet az általános jogi felelősséggel),<sup>33</sup> a büntetőjog esetében a bűnösség – amelynek alapja a szándékosság és a gondatlanság egyaránt lehet<sup>34</sup> – a vétkesség szükségszerű velejárója, s ez utóbbihoz igazodik – felrőhatósággal kiegészülve – a szabálysértési jog is.<sup>35</sup> A kiindulása tekintetében a jelen tanulmány tárgyával azonos alapokon álló ügyvédi fegyelmi eljárásra vonatkozó megállapítás is támpontot nyújt: a felelősségre vonásban a jogellenes magatartás szankcionálása és maga a fegyelmi felelősség a polgári jogihoz képest a büntetőjoghoz áll közelebb, amely tény nem befolyásolja, hogy az eljárás és a határozat felülvizsgálatára a polgári íráságnak (közigazgatási ügyszak) van hatásköre.<sup>36</sup> A vétkességen alapuló fegyelmi felelősség vizsgálata során tekintettel kell lennünk arra az immár évszázados tendenciára, amelyben a fegyelmi jog összeolvad a kisebb súlyú bűncselekmények elbírálásával, amelynek magyarázata a büntetőjogi irányzat erősödése le-

het.<sup>37</sup> Összességében tehát látszik, hogy a fegyelmi felelősség természeténél fogva a legközelebb a büntetőjoghoz áll. Az előzőekben a vétkesség fajtái kapcsán, valamint a fegyelmi jog természetéből adódóan az is kijelenthető, hogy a fegyelmi vétkességhez is leginkább a büntetőjogi meghatározás áll közel. Ugyanakkor ez a megközelítés is csupán az intézményi szabályozás számára adott iránymutatásként értelmezhető, a vétkesség konkrét definíciója így a szabályozási autonómia körébe kerül.

Nehézséget okoz, hogy a fegyelmi vétség alapjául szolgáló hallgatói köteleességek taxatív nem meghatározhatóak. Igaz, a törvény rögzíti, hogy a hallgató kötelessége megtartani a felsőoktatási intézmény szabályzataiban foglaltakat, tiszteletben tartani a felsőoktatási intézmény hagyományait, valamint az intézmény alkalmazottai, hallgatótársai – illetve az intézménybe felvételt vagy átvételt nyert társai – emberi méltóságát.<sup>38</sup> A fegyelmi vétség körében azonban nincs utalás e törvényhelyre, így kérdéses, hogy az intézményi szabályzatba nem foglalt kötelezettségek, pl. általános állampolgári kötelezettség megszegése maga után vonhat-e fegyelmi eljárást, vagy egy bűncselekmény elkövetője kizárólag akkor tartozik-e fegyelmi felelősséggel, ha ezt a tényállási elemet az intézményi szabályzat rögzíti. Ha a hallgatói köteleességek törvényi katalógusából indulunk ki, akkor három megállapítást kell tennünk. Egyrészt behatóbban szükséges vizsgálni az intézményi szabályzatok körét, illetve az azokban foglalt megsértésének eseteit. Másrészt szükséges rámutatni, hogy az intézményi hagyományok megsértésének fegyelmi felelősség tárgyává tétele kifejezetten jogbizonytalansághoz vezet. Harmadrészt az emberi méltóság megsértésének fogalmát szükséges pontosítani.

Az, hogy mi tekintendő intézményi szabályzatnak, viszonylag egyértelműen meghatározható, hiszen az Nftv. kimondja, hogy a felsőoktatási intézmény meghatározza a működésére és szervezetére vonatkozó azon rendelkezéseket (a továbbiakban: szervezeti

<sup>31</sup> Bisztriczki László – Kántás Péter: A szabálysértési törvény magyarázata. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 35. o.

<sup>32</sup> Kun Attila: A munkavállaló kártérítési felelőssége, in: Gyulavári Tamás (szerk.): Munkajog. ELTE Eötös Kiadó, Budapest, 2014. 333–334. o., Deli Petra Eszter: A polgári jog térnyerése: a munkavállaló felrőhatóságon nyugvó felelőssége az új Munka Törvénykönyvében, in: Csehi Zoltán – Raffai Katalin (szerk.): Állam és magánjog. Pázmány Press, Budapest, 2014. 107. o.

<sup>33</sup> Lábady Tamás: *A deliktuális felelősség fontosabb változásai*, in: Vékás Lajos – Vörös Imre (szerk.): *Tanulmányok az új Polgári Törvénykönyvhöz*. Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014. 275–276. o.

<sup>34</sup> Lásd pl.: Karsai Krisztina (szerk.): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Complex Kiadó, Budapest, 2013. 43. o.

<sup>35</sup> Bisztriczki László – Kántás Péter i.m. 35. o.

<sup>36</sup> Fekete Daisy (szerk.): *Az ügyvéd fegyelmi felelőssége*, in: Kiss Daisy (szerk.): *Az ügyvédek nagy kézikönyve*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2010. 485. o.

<sup>37</sup> Angyal Pál, 1934, 45. o.

<sup>38</sup> Nftv. 43. § (2) bek.

és működési szabályzat), amelyeket jogszabály nem zár ki, vagy amelyről jogszabály felhatalmazása alapján más szabályzatban nem kell rendelkezni. E szabályzat részeit a 2. melléklet sorolja fel, és azokat a honlapján akadálymentes módon nyilvánosságra kell hozni.<sup>39</sup> A probléma az, hogy egyrészt maga az Nftv. 2. melléklete a szervezeti és működési szabályzat részeit a „különösen” kitételrel vezeti fel, ezáltal a felsorolás példálózó lesz, másrészt az Nftv. is utal rá, hogy bizonyos kérdéseket jogszabály felhatalmazása alapján más szabályzatban kell rendezni. Bár feltehetően az intézmények a honlapon való közzététel során nem tesznek különbséget a két szabályzattípus között, de a szervezeti és működési szabályzaton kívüli szabályzatok közzététele az Nftv.-ből nem következik. Az már csak jogalkotási „csemege”, hogy a szenátus hatáskörénél a doktori szabályzat a szervezeti és működési szabályzat mellett önálló normaszöveggként szerepel, miközben a 2. melléklet szerint annak részét képezi.<sup>40</sup> Ezek mellett Mezey Barna szerint az, hogy a hallgató kötelessége a felsőoktatási intézmény szabályzataiban foglaltak betartása, azt is jelenti, hogy „az esetleg létező etikai szabályok vonatkoznak rá”.<sup>41</sup> Az álláspontom szerint az intézmény szabályozási autonómiájába tartozó lényeges elhatárolási kérdés, hogy mely cselekmények minősülnek etikai, és melyek fegyelmi vétségnek, illetve előfordulhat-e (határozott véleményem szerint igen), hogy egyazon cselekmény mindkét felelősségi alakzatot is megvalósítja, mint ahogy az sem kizárt (sőt!), hogy adott tényálláson egyaránt alapuljon szabálysértési vagy büntetőeljárás és fegyelmi eljárás is.<sup>42</sup>

<sup>39</sup> Nftv. 11. § (1) bek. a)–b) pont

<sup>40</sup> Az Nftv. 12. § (3) bek. eb) pontja szerint a szenátus fogadja el az intézmény szervezeti és működési szabályzatát, doktori szabályzatát.

<sup>41</sup> Mezey Barna: A tudományetikai felelősség kérdései a magyar felsőoktatásban. Az egyetemi és a tudományos élet etikai szabályozása – az egyetemi kódexek. Magyar Tudomány, 2014/6. sz.

(<http://www.matud.iif.hu/2014/06/04.htm>)  
2016.04.15.)

<sup>42</sup> Mind a büntetőjoggal, mind az etikai vétséggel való összefüggésekre lásd azonosan az ügyvédi fegyelmi felelősségnél: Fekete Tamás i.m. 486. o.

További kérdésként merül fel, hogy a hallgatói önkormányzat alapszabályában foglalt rendelkezések megtartása kötelessége-e egy hallgatónak, és ha igen, azok megszegése megalapoz-e fegyelmi felelősséget. A kérdés nem teljesen újszerű, hiszen a fegyelmi jog történetében már felmerült hasonló dilemma, a válasz pedig egyértelmű volt. A mindenkori vallás- és közoktatási ügyi miniszter által kiadott intézményi fegyelmi normák, így pl. a Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Tanulmányi, fegyelmi és leczkepenzszabályzata 73. § kimondta, hogy a hallgatók szervezetei, azaz „társas célokra az egyetem kebelében fennálló egyletek” működésére a szabályzat keretei között saját, „felsőbb helyen megerősített”, előzetesen az egyetemi tanács által vizsgált szabályaik irányadóak.<sup>43</sup> E rendelkezés hasonlóságot mutat a hatályos előírással, miszerint a hallgatói önkormányzat a felsőoktatási intézményekben, azok részeként a saját alapszabálya által meghatározott rendben a hallgatói érdekek képviselőjére működik. A hallgatói önkormányzatnak – a doktori képzésben résztvevők kivételével – minden hallgató tagja, választó és választható.<sup>44</sup> Mindebből az következik, hogy a hallgatói önkormányzati tisztségviselőként való felelősség egyben hallgatói fegyelmi felelősség is, hiszen e tisztségviselői mivolt elválaszthatatlan a hallgatói jogviszonytól. Másrészt a hallgatók a hallgatói önkormányzat tagjaiként – s ezáltal a felsőoktatási intézmény részeként – felelősséggel tartoznak a saját működésük kereteit adó alapszabályban foglaltak betartásáért is. A hallgatói önkormányzat a felsőoktatási intézmény része, így alapszabálya is az intézményi szabályzat fogalma alá tartozik. Annál is inkább, mert az Alapszabály érvényességének feltétele a szenátus jóváhagyása.<sup>45</sup> Az önkormányzati mivolt abban jelentkezik, hogy annak elfogadása a hallgatói önkormányzat hatásköre, de a szenátus a jogszabályokhoz és intézményi szabályzatokhoz igazodás érdekében azt vizsgálhatja, és a

<sup>43</sup> Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Tanulmányi, fegyelmi és leczkepenzszabályzata 52. o.

<sup>44</sup> Nftv. 60. § (1)–(2) bek.

<sup>45</sup> Nftv. 60. § (2) bek.

hatályba lépését meggátolhatja.<sup>46</sup> Előbbiekből következően az alapszabályi rendelkezések megsértése – jellemzően egy tisztségviselő számára előírt kötelezettség elmulasztása vagy megszegése – fegyelmi felelősséget is eredményezhet, hiszen ha a hallgató a köteleseit vétkesen és súlyosan megszegi, fegyelmi büntetésben részesíthető.<sup>47</sup> Ez megint csak párhuzamba állítható a már említett tanulmányi, fegyelmi és leckeépényszabályzattal, amely tételesen tárgyalta azokat az eseteket, amelyek a fenti egyleti működéssel összefüggésben megvalósuló fegyelmi vétségként minősíthetőek.<sup>48</sup>

A jelenlegi szabályozási környezetben azért aggasztó a jogszabályi rendelkezések hiánya (mint ahogyan általában a hallgatói önkormányzat feletti intézményi felügyelet esetében is), mert a fegyelmi felelősség érvényesítése és az autonómia megsértése közötti határvonal igen vékony, könnyen előállhat olyan helyzet, amikor a hallgatói önkormányzat intézményen belüli – érdekvédelmi – tevékenységének retorziójaként valamely vezető a fegyelmi eljárás eszközéhez fordul. Ugyanakkor a fellebbezés lehetősége és végső soron a bírósági felülvizsgálat megfelelő eszköz még egy ilyen visszaélésre fegyelmi eljárás által okozott sérelem orvoslására is. Ennek azért is nagy a jelentősége, mert a hallgatói önkormányzat tisztségviselői gyakorta nincsenek is tisztában azzal, mekkora felelősség nehezedik a vállukra, mint ahogy azzal sem, hogy felelősségük nem csupán „politikai”, hanem fegyelmi is. A hallgatói önkormányzat tisztségviselői ugyanis a hallgatók közbizalmát élvezik, ezért elvárható tőlük, hogy fokozott körültekintéssel, a szabályok beható ismeretének birtokában járjanak el, esetleges hiba vagy mulasztás esetén pedig azok következményeit vállalják. Mindközben sokszor rendkívül fiatal és tapasztalatlan személyekről van szó. Ezzel együtt, álláspontom szerint, ha valaki nem érzi magát kellően felkészültnek egy adott hallgatói

önkormányzati tisztséggel együtt járó felelősségre, akkor célszerű attól tartózkodnia, illetve, ha élvezni kívánja a tisztséggel járó vitathatatlan előnyöket, akkor a felelősséget is vállalnia kell.

A köteleességszegés kapcsán az is kérdés, vajon elégséges elhatárolást jelent-e a szabályzatokban foglaltakra utalás. Az intézményi szabályzatok számos olyan – elsősorban tanulmányi, illetőleg pénzügyi tárgyú – kötelezettséget nevesítenek, amelyek vétkes és súlyos megszegése fegyelmi felelősséget is maga után von, azonban a gyakorlatban ez utóbbi érvényesítése nem tűnik célszerűnek. Ezért volt indokolt a korábbi szabályozásban az a kitétel, miszerint nem tekinthető fegyelmi vétségnek az olyan köteleességszegés, amelyhez a tanulmányi és vizsgaszabályzat fűz hátrányos következményeket.<sup>49</sup> A hallgatónak nyilván kötelezettsége a vizsgára való felkészülés, azonban ennek vétkes és súlyos megszegése (pl. elégtelen érdemjegy sorozatos szerzése egyazon tantárgyból) miatt fegyelmi eljárás indítása nem tűnik életszerűnek. Ugyanez a helyzet mindazon köteleességgel (pl. regisztrációs kötelezettség, önköltség, díjak megfizetése), amelyek elmulasztása végső soron a hallgatói jogviszony megszüntetéséhez vezet. A szabályzati rendelkezések behatárolása – jogszabályi előírás hiányában – az intézményi normaalkotásra hárul. Álláspontom szerint rendkívül fontos e körben a körültekintő kodifikáció, ellenke-

<sup>49</sup> Ftv. 1. 38. § (2) bek. Korábban a tanulmányi mulasztások és fegyelmi vétségek elhatárolása nem valósult meg, lényegében az előmenettel összefüggő szabálysértések ugyanazt a büntetést vonták maguk után. Lásd: a régmúltban a már említett Pápai Református Kollégium és a Debreceni Református Kollégium szabályzatait, később pedig a szintén már hivatkozott Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Tanulmányi, fegyelmi és leckeépényszabályzatát. (61–80. §). Utóbbi szabályai közül pl. levezethető volt, hogy az óralátogatás, katalógus alkalmazásával mint fegyelmi eszközzel ellenőrizendő, a mulasztás elbocsátást vonhat maga után (51. o.), továbbá a tanulmányi bejegyzések hamisítása nem csupán azzal járt, hogy az illetőt két évre eltanácsolták (és tettét az egyetemi anyakönyvbe bejegyezték, illetve kihirdették), hanem az érintett félét is „elvesztette” (57., 60. o.). Ugyanakkor arra is utal a szabályzathoz fűzött jegyzet, hogy a plágium esetében fegyelmi eljárás nélkül járt el az Egyetemi Tanács, lényegében tanulmányi szankciót alkalmazva (58. o.).

<sup>46</sup> Nftv. 60. § (3) bek.

<sup>47</sup> Ezt az érvelést támasztotta alá a Kúria is egy eseti döntésében (Kfv.III.37.866/2015/5.)

<sup>48</sup> Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Tanulmányi, fegyelmi és leckeépényszabályzat 54–56. o.

ző esetben az eljáró fegyelmi szervnek kell ügyenként mérlegelni, hogy az adott szabályzati köteletség megszegése tárgya lehet-e fegyelmi eljárásnak. Bár nem vitásan ezt minden esetben vizsgálni kell, de indokolt lenne itt az egységesítésre törekvés.

Az előzőekhez képest is nehezebben meghatározható, hogy egy intézmény mely hagyománya olyan, amelynek megsértése fegyelmi felelősség tárgya lehet. A hagyomány fogalma hétköznapi értelemben véve közösségekben továbbélő, tudatosan ápolt szokás, ízlés, felfogás, illetve szellemi örökség, de jelenthet valamit, ami régóta általánosan ismert, használt.<sup>50</sup> A hagyomány értelmezésével első látásra nincs probléma, azonban mélyebbre ásva már komoly dilemmák merülhetnek fel. Tudniillik az sem egyértelmű, hogy mit is kell hagyománynak tekinteni, a tradíciókban a szóbeliség dominál-e, illetve mi az írásbeliség szerepe.<sup>51</sup> Nem csupán a jelen tanulmány terjedelmi korlátai miatt, de érdemben is óvakodnék a filozófia területére tévedni, mindössze arra kívánok utalni, hogy a jogalkotó e körben is olyan köteleiséget fogalmazott meg, amelyről nehezen azonosítható annak pontos tartalma, ekként számon kérhetőse is vitatható. Ebből adódik a következő kérdés: mennyiben vizsgálható, hogy egy hallgató az adott hagyománnyal tisztában volt-e, tisztában lehetett-e. Ha nem, akkor azért felelős-e. Egyáltalán a hagyományok tisztelete fegyelmi felelősség körébe vonható-e? Itt utalni kell arra is, hogy ezen hallgatói köteleesség másik oldalaként megjelenik a jog arra, hogy „az oktatók világnézete és értékrendje szerint hallgatott előadások eredményeit ne kényszerítsék rá, tehát attól eltérő véleménnyel is rendelkezessen: nem kényszeríthető és nem készíthető. Joga van továbbá ahhoz, hogy az oktató az ő hallgatói és emberi méltóságát és jogait tiszteletben

tartsa.”<sup>52</sup> Jelen tanulmány keretein belül csak arra van mód utalni, hogy e törvényi rendelkezés intézményi szintű végrehajtása során rendkívül pontosan kell a belső szabályokat megalkotni.

Végül az előzőekhez hasonlóan a felsőoktatási intézmény fegyelmi eljárásrendjére tartozik annak meghatározása, hogy mi minősül egy intézményen belül az emberi méltóság megsértésének, s az milyen magatartással valósítható meg. Az emberi méltóság fogalma a hatályos magyar jogrendben az Alaptörvényből ered, amely kimondja, hogy az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, illetve, hogy annak megsértésére a véleménynyilvánítás szabadságának a gyakorlása sem irányulhat.<sup>53</sup> Ugyanakkor a kérdés vizsgálatakor nem mellőzhető az Emberi Jogok Európai Egyezménye és az EU Alapjogi Charta sem. Emellett számos alkotmánybírósági határozat is foglalkozik a kérdéssel.<sup>54</sup> Mindezekből következően a fegyelmi eljárásokhoz adott a kellő iránymutatás az emberi méltóság megsértése miatt induló ügyekben, azonban ehhez szükséges a kellő szakmai felkészültség, az emberi méltóság nemzetközi és hazai jogszabályi és gyakorlati beágyazottságának ismerete.<sup>55</sup> Márpedig ma is és a felsőoktatási intézmények esetében is érvényes az a megállapítás, miszerint a fegyelmi hatóságok közül a társas szervezetűek esetében merül fel gyakran a kompetencia hiánya, különösen tételes szabálysértések esetén, amelynek egyik oka, hogy az ügyekben eljáró személyek általában laiku-

<sup>50</sup> Magyar Értelmező Kéziszótár, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003. 475. o.

<sup>51</sup> Nyíri Kristóf: A hagyomány fogalma a német gondolkodásban. Politikatudományi Szemle, 1994/1. 73–77. o.

[http://www.poltudszemle.hu/pdf/1994/1994\\_1/nyiri.pdf](http://www.poltudszemle.hu/pdf/1994/1994_1/nyiri.pdf) (2016.04.15.), Nyíri Kristóf: A hagyomány filozófiája. T-Twins / Lukács Archívum, Budapest, 1994.

2016/1

<sup>52</sup> Mezey Barna i.m.

<sup>53</sup> Alaptörvény II. cikk, IX. cikk (4) bek.

<sup>54</sup> Az alkotmány és az Alaptörvény emberi méltóság felfogásának változásával és az Alkotmánybíróság ehhez igazodó gyakorlatával foglalkozik: Deli Gergely – Kukorelli István: Az emberi méltóság alapjoga Magyarországon. Jogtudományi közlöny, 2015/7–8. sz. 337–347. o.

<sup>55</sup> A kérdés összetettségéhez az előző lábjegyzetben említetten túl két példa: Deli Gergely: Emberi méltóság, történelmi narratívák és a jog. Iustum Aequum Salutare, 2015/1. 41–58. o., ill. az Alaptörvényt e szempontból (is) kritikusan vizsgáló Catherine Dupré: Az emberi méltóság a 2011-es magyar Alaptörvényben. FUNDAMENTUM, 2011/4. sz. 23–36. o.



sok, és az elnök is csak elvétve bír szakképzettséggel.<sup>56</sup>

## **2. A jelenlegi büntetés hatékonyságának problémái**

Ahogy arra már korábban utaltam, a büntetések az elmúlt három évtizedben lényegében nem változtak, leszámítva az Ot. hírhedt, az ország valamennyi felsőoktatási intézményéből kizárást kimondó büntetésének eltörlését.<sup>57</sup> A jelenleg hatályos törvény lényegében öt büntetést ismer: a megrovást, a szigorú megrovást, a térítési és juttatási szabályzatban meghatározott kedvezmények és juttatások – legfeljebb hat hónap időtartamra szóló – csökkentését, illetőleg megvonását, a tanulmányok folytatásától határozott időre – legfeljebb két félévre – szóló eltiltást, és a felsőoktatási intézményből kizárást.<sup>58</sup> A büntetések kapcsán mindenekelőtt azok céljának vizsgálata szükséges. Itt abból kell kiindulni, hogy a fegyelmi jog alanya az a (köz)testület, amelynek keretei között érvényre jut (és nem az állami hatalom), és annak alanyai továbbá e szerveződés tagjai is. Ebből adódóan az eljárás célja a közös célok sikerének előmozdítása, jellegét tekintve tehát pozitív, szemben a büntetőjog negatív, a bűnözést leküzdeni vágyó indíttatásával.<sup>59</sup> Ezzel áll összhangban az a közoktatásban megfogalmazott, de lényegében a felsőoktatásra is átvihető elv, miszerint a fegyelmi eljárás célja kettős: egyfelől a feladatellátáshoz szükséges rend fenntartása érdekében kivizsgálni azokat az ügyeket, ahol vétkes és súlyos kötelességszegés alapos gyanúja merült fel, és ennek bizonyítottsága esetén gondoskodni a megfelelő szankcióról, másfelől

nevelő céllal is bír annak érdekében, hogy az elkövetőt szembesítse azzal, hogy a jogsértéssel együtt jár a felelősségre vonás.<sup>60</sup> Azonban a köznevelésben is tetten érhető az a tendencia, amely a szabályszegőkkel szembeni intézményi intézkedések foganatosítását mint a konfliktuskezelés egyik létező módját helyezi előtérbe, azaz felfogásában a szankciót hangsúlyozza, a fegyelmi normákat „kvázi pedagógiai büntetőtörvénykönyvként” alkalmazva.<sup>61</sup> Annak ellenére, hogy a fegyelmi eljárásban a büntetések jellemzően edukatív célúak, nem preventívek, alkalmazásuk jogcíme nem a jogellenesség, hanem a „társaság céljához mért relatív szabályellenesség”.<sup>62</sup> Bár a büntetőjog erős behatása a fegyelmi jogban korábban is megfigyelhető volt, a büntetések kapcsán is fontos aláhúzni, hogy a fegyelmi jog nem a büntetőjog része, hanem attól minőségileg eltérő, jogi természetét tekintve is különböző szabályösszeség.<sup>63</sup> Angyal Pál arra is felhívta a figyelmet, hogy miközben a büntetőjog erőteljesen benyomult a fegyelmi jog területére, azzal párhuzamosan a pedagógiai elvek megjelenésének szükségessége is felmerült a büntetőjogban.<sup>64</sup> Ehhez a büntetés kiszabás kapcsán Radovics György azt tette hozzá, hogy az egyetemi eljárások során gyakorta jelen van az „opportunizmus”, mivel az eljárás alá vont javulását feltételezve a büntetést gyakorta elengedik.<sup>65</sup> Áttekintve a fegyelmi büntetések közel egy évszázados elméletét, illetve azt a hatályos szabályozással egybevetve azt mondhatjuk: jelenleg a szankcionáló, az edukatív és a preventív célzat egyaránt megfigyelhető.<sup>66</sup>

A fent írt célfajták aránya ugyanakkor nem egyenlő, a szankcionálás a legerősebb, emellett a preventív cél is jelen van, de már jóval erőtlenebbül, azonban a nevelő célzat minimálisra zsugorodott. Ugyanis – különösen a felsőoktatási intézmény által szervezett és

<sup>56</sup> Pokoly Lajos: A fegyelmi ügyek tárgyalása. Magyar Közigazgatás 1935/31–32. 2. o.

<sup>57</sup> Ot. 34. § (2) bek. c) pont. Az Ot. ezen szigorú szabálya egyébként illeszkedett a fegyelmi büntetések hagyományába, hiszen a Budapesti Tudományegyetem fegyelmi büntetéseinek között is szerepelt „az egyetemről való azonnali elbocsátás (lényegében kizárás)” és „[u]gyanezzel párhuzamosan az ország összes többi tudományos intézetébe való belépéstől eltiltás. Ez a hatóságoknak való bejelentés által biztosítatik (helytartótanács, város, melyre, ha nemes ifjúságról van szó).” Radovics György i.m. 41. o.

<sup>58</sup> Nftv. 55. § (2) bek.

<sup>59</sup> Angyal Pált hivatkozva Radovics György i.m. 3. o.

2016/1

<sup>60</sup> Jásper András i.m. 79. o.

<sup>61</sup> Varga Szabolcs i.m. 184. o.

<sup>62</sup> Radovics György i.m. 3. o.

<sup>63</sup> Angyal Pál, 1933, 13. o.

<sup>64</sup> Angyal Pál, 1934, 47. o.

<sup>65</sup> Radovics György i.m. 3. o.

<sup>66</sup> Már a harmincas években utalt Angyal a fegyelmi büntetések ez irányú továbbfejlődésére. (Angyal Pál, 1934, 47–50. o.)

lebonyolított felvételi eljárás megszüntetésével, és a felvételi eljárás díjmentessé tételével – egyes büntetésfajták visszatartó ereje meggyengült, míg a mérlegelés körébe eső tételek esetében lényegében olyan szűk a törvény által biztosított mozgástér, hogy a fokozatosság elve nem érvényesül. Ahhoz nem kell különösebb magyarázat, hogy a megrovás és a szigorú megrovás között érdemi különbség nincs, a hallgató számára e büntetések hátrányt valójában nem okoznak, így csak a legkisebb súlyú vétségek szankcionálására alkalmasak. A térítési és juttatási szabályzatban meghatározott kedvezmények és juttatások meghatározott időtartamra szóló csökkentése már kellő súlyú büntetés lehet, azonban annak alkalmazását a szociális támogatások tekintetében a törvény kizárja,<sup>67</sup> így a tanulmányi, közéleti, esetleg köztársasági ösztöndíj megvonása jöhet szóba. Korántsem biztos, hogy ezek bármelyikében részesül a hallgató. Ráadásul utóbbi kivétellel ezen ösztöndíjak megállapítása szemeszterenként történik, egy tanulmányi félév pedig öt hónap, így a törvényben meghatározott maximális időtartam nem csupán kevés, de összhangban sem áll a juttatás folyósításának ütemével. Így célszerű lenne az időtartamot legalább a kétszeresére felemelni, lehetővé téve a rugalmasabb büntetéskiszabást. Hasonlóan szűk a tanulmányoktól eltiltás kerete is. Ráadásul számos képzésben a féléves eltiltás a tárgyak egymásra épülése miatt a gyakorlatban egyéves csúszást okoz. A korábbi szabályozás<sup>68</sup> az adott ügyben mérlegeléssel meghozott döntésre bízta az időtartam meghatározását. Ennek visszaállítása – épp az egységesség jegyében – nem lenne célszerű, azonban az eltiltás időtartamának legfeljebb négy félévben meghatározása az egymáshoz hasonló, de valamelyest eltérő ügyekben differenciáltabb, mégis kellő szigorúságú büntetést tenne lehetővé.

A legnagyobb gondot álláspontom szerint továbbra is a kizárás visszatartó erejének csökkenése okozza. Elvben ez a legsúlyosabb büntetés, gyakorlatilag kevesebb hátránnyal járhat, mint azok, amelyeket a jogal-

kotó kisebb súlyúnak szánt. A hallgató ugyanis szabadon nyújthat be felvételi kérelmet, s minthogy a döntést érdemben nem az intézmény hozza meg, hanem a jelentkezők rangsorolása keretében a felsőoktatási információs rendszer működéséért felelős szerv a besorolási döntés útján,<sup>69</sup> az intézménynek még arra sincs lehetősége, hogy a frissen kizárt hallgató felvételét megakadályozza. Ráadásul – az érintett hallgató számára szerencsés esetben – ha a kizáró határozat a tanév végén válik végrehajthatóvá,<sup>70</sup> akkor az időközben lezajlott felvételi eljárás eredményeképpen az elmarasztalt hallgató szeptemberben máris beiratkozhat, a korábban, a kizárással megszüntetett jogviszonya keretében szerzett kreditjei kötelező elismerésének<sup>71</sup> köszönhetően megszakítás nélkül ott folytathatja tanulmányait, ahol abbahagyta. Sőt, ha a hallgató egyben hallgatói önkormányzati tisztségviselő is volt, annak sincs akadálya, hogy e megbízatását újra, azonnal elnyerje. E lehetőség biztosítása mellett még az sem hozható fel érvként, hogy a hallgatók ennek ismeretében döntenek a tisztújítás során, hiszen az adatvédelmi rendelkezések szerint a fegyelmi eljárás adatait az intézmény nem publikálhatja.<sup>72</sup> Ezzel lényegében a kizárt személyt kevesebb hátrány éri, mint a tanulmányaitól eltiltott, vagy juttatásmegvonással sújtott hallgatót. Ezért szükséges lenne megteremteni annak lehetőségét, hogy az intézmény a kizárást kimondó határozatban a fegyelmi büntetés időbeli hatályáról is rendelkezessen. Azaz kimondhassa, hogy mi az az időtartam, amely alatt a hallgató a büntetést kiszabó felsőoktatási intézménnyel újabb hallgatói jogviszonyt érvényes felvételi határozat alapján sem létesíthet. Egy ilyen szabályozás esetén nyilvánvalóan a jogalkotó feladata és felelőssége, hogy e vitathatatlanul komoly következményekkel járó büntetésnek milyen kereteket állapít meg. Ennek során elő kellene írni, hogy az időtartam meghatározása a fegyelmi eljárás tárgyává tett cse-

<sup>67</sup> Nftv. 55. § (3) bek.

<sup>68</sup> Ot. 34. § (3) bek. b) pont, Ftv.1. 39. § (1) bek. c) pont  
2016/1

<sup>69</sup> Nftv. 39. § (5) bek. a felsőoktatási információs rendszer működéséért felelős szerv jelenleg az Oktatási Hivatal [az Oktatási Hivatalról szóló 121/2013. (IV. 26.) Korm. rendelet 3. § d) pont].

<sup>70</sup> Nftv. 57. § (7) bek.

<sup>71</sup> Nftv. 49. § (5) bek.

<sup>72</sup> Nftv. 3. melléklet I/B. 1. bg) és 4. pont

lekmény súlyának figyelembevételével, a szándékosság és gondatlanság körülményeinek mérlegelésével történhet, egyúttal rögzíteni kellene ezen időtartam felső korlátját is. Természetesen ez esetben is felmerül, hogy az intézménytől független felvételi eljárásban miként van mód e döntés figyelembe vételére. Minthogy a felsőoktatási információs rendszer (a felsőoktatással kapcsolatos állami hatáskörök gyakorlásához, a nemzetgazdasági szintű tervezéshez, továbbá a felsőoktatásban részt vevők jogainak gyakorlásához és kötelezettségeinek teljesítéséhez szükséges adatokat központi nyilvántartás) a hallgatók fegyelmi adatait nem tartalmazza,<sup>73</sup> az azt vezető szervnek (jelenleg az Oktatási Hivatal) nincs hivatalos tudomása arról, ha egy hallgatót kizárás fegyelmi büntetéssel sújtottak. A személyes adatok védelmének elvére tekintettel ez így helyes is. Ezért egy ilyen büntetés az előzőekben írt javaslat szerint a felvételi döntésre is kihatna, e körülmény fennállásáról a felsőoktatási intézménynek csak a kizárt hallgatónak a kizárt intézménybe történő besorolása esetén kellene értesíteni a felsőoktatási információs rendszer működtetéséért felelős szervet, amely erre tekintettel az érintett intézmény vonatkozásában e döntését visszavonná. Szintén a javasolt módosítás súlyos következményeihez igazodóan célszerű lenne rögzíteni annak lehetőségét is, hogy az intézmény a hallgatót mentesítse e büntetés hatálya alól. Ez bekövetkezhetne akár úgy, hogy a döntéshozó a fegyelmi vétség összes körülményeit mérlegelve már magában a határozatban megjelöl egy időtartamot (így a mentesülés akkor áll be, amikor az eltelik), vagy ennek hiányában a felsőoktatási intézmény szabályzatában meghatározott módon és eljárásrendben is sor kerülhetne a mentesítésre.

### **3. Az elévülés és a hallgatói jogviszony „újraéledése”**

Az elévülés látszólag megfelelően és egyértelműen szabályozott a törvényben. Valójában azonban az objektív elévülési határidő a korábbi rendelkezésekhez<sup>74</sup> képest aránytala-

nul rövid, a szabályok nem térnek ki a mulasztásban megnyilvánuló fegyelmi vétség elévülésére, és nem kezelik azt a helyzetet sem, amikor a hallgató akár új felvételi eljárásban, akár alapszakról mesterszakra átmenve létesít újabb jogviszonyt. A hatályos rendelkezés ugyanis annyit mond, hogy nem lehet fegyelmi eljárást indítani, ha a fegyelmi vétségről való tudomásszerzés (tehát amikor az eljárásra okot adó körülmény a fegyelmi eljárás megindítására jogosult tudomására jutott) óta egy hónap, illetőleg a vétség elkövetése óta öt hónap már eltelt.<sup>75</sup> Egyes fegyelmi vétségek természete olyan, hogy csak hosszabb idő elteltével derül rájuk fény, más cselekmények esetében az oktatás tanévek szerint ütemezett ciklusossága is az eredeti, egyéves elévülési idő visszaállítását indokolja. Ez az elévülési idő egyébként – szemben például az ügyvédi fegyelmi szabályokkal – önálló alakzat, tehát független a cselekmény által más jogszabályban megvalósított tényállás elévülésétől, azaz akkor is bekövetkezik, ha pl. az azonos tényálláson alapuló bűncselekmény nem évült még el.<sup>76</sup>

Külön kérdés, hogy a mulasztásban megnyilvánuló fegyelmi vétség mikor évül el. Mint-hogy e körben a törvény hallgat, ha az intézményi szabályozás eltérően nem rendelkezik, álláspontom szerint az elévülés mindaddig el sem kezdődik, amíg a mulasztás állapota fennáll. Az nem igényel különösebb magyarázatot, hogy fegyelmi vétség nem csupán tevőlegesen, de mulasztással is megvalósítható. Önmagában valamely Nftv.-ben felsorolt vagy intézményi szabályzati kötelezettség elmulasztása – ellenkező rendelkezés hiányában – megvalósítja a kötelességsze-

Ftv.2. 70. § (4) bekezdés súlyosan hibás, mindössze három hónapos objektív elévülési határidőt kimondó szabályához képest előrelépés volt.

<sup>73</sup> Nftv. 55. § (4) bek.

<sup>74</sup> Az ügyvédi fegyelmi felelősség esetében, ha a fegyelmi vétség bűncselekményt is megvalósít, ez utóbbi elévüléseig a fegyelmi vétség sem évül el. (Fekete Tamás i.m. 497. o.) Nem csupán ebben érhető tetten a fegyelmi és a büntetőjogi elévülés különbsége. Egyes szerzők a büntetőjogi elévülést alapjaiban kérdőjelezik meg. A büntetőjogi elévüléssel kapcsolatos rövid összefoglalásra lásd: Kőhalmi László: A büntetőjog alapproblémái. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 2012. 14–15. o.

<sup>73</sup> Nftv 19. § (1) bek., 3. melléklet II/C. pont

<sup>74</sup> Ot. 35. § (2) bek., Ftv.1. 39. § (3) bek. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a jelenlegi szabályozás az 2016/1

gést, ily módon fegyelmi vétség lehet. Az, hogy a mulasztás meddig áll fenn, ugyancsak nem kétséges: ahogy arra a Kúria a már hivatkozott ítéletében is rámutatott, valamely „kötelezettség elmulasztása folyamatos jogsértésnek minősül”, ezáltal a törvényben foglalt objektív elévülési határidő kezdete az az időpont, amíg az elmulasztott cselekményt a hallgató nem pótolja.<sup>77</sup> A szubjektív határidő akkor kezdődik, amikor a fegyelmi eljárás elrendelésére jogosult a mulasztás tényéről tudomást szerez. A mulasztásban megnyilvánuló vétségek esetében nem kizárt, hogy a két határidő kezdő időpontja egybeesik. Minthogy a törvény nem szab határt annak, hogy egy mulasztás meddig valósít meg fegyelmi vétséget, ez adott esetben hosszabb ideig is fennállhat, mint az elévülési határidő. Ennek korlátozására azonban kizárólag a jogszabályi vagy annak felhatalmazása alapján az intézményi szabályozásban lenne mód, a jogalkalmazók (sem a hallgató, sem az intézmény fegyelmi szerve) nincs arra feljogosítva, hogy maga keresen korlátozó elveket, ugyanis kizárólag önkényesen és ezáltal vitathatóan kiválasztott szempontok alapján lehetne eltérő megállapításra jutni. Ez pedig végső soron ahhoz vezethetne, hogy a mulasztás felső korlátja nulla, azaz a jogalkalmazó, ellentétesen a jogalkotói szándékkal, a fegyelmi vétség egyik nemét kizárja. Mindezek alapján a fegyelmi eljárás alá vont hallgató mindaddig, amíg nem pótolja az elmulasztott kötelezettséget, a mulasztás állapotában van, tehát a fegyelmi vétség tényállása fennáll, éppen ezért elévülésről sem beszélhetünk. Megfontolható azonban egy olyan szabály, amely egyrészt explicit kimondja, hogy a mulasztásban megnyilvánuló vétség elévülése mindaddig nem kezdődik meg, amíg a cselekményt a mulasztó nem pótolja, azonban a cselekmény esedékességének (azaz még mu-

lasztás nélkül való teljesítésének) napjától számított meghatározott idő (ami mindenképpen hosszabb, mint az elévülés objektív határideje, ellenkező esetben fogalmilag mulasztásról sem lehet majd beszélni) elteltével már nem indítható fegyelmi eljárás.

A törvény arra sem ad választ, hogy milyen eljárás követendő akkor, ha a fegyelmi vétség elkövetése után a hallgatói jogviszony megszűnt, majd ugyanazon felsőoktatási intézményben a hallgató beiratkozással újabb hallgatói jogviszonyt létesített az elévülési időn belül, vagy épp az elévülés határidejével megegyező időtartam elteltét követően. Praktikusan ezzel – utalva a kizárás fegyelmi büntetés kapcsán is írtakra – a hallgató lehetőséget kap az elévülési szabályok kikerülésére. Mindez áthidalható lenne azzal, ha az elévülés idejébe nem számítana bele az az idő, amely a hallgatói jogviszony megszűnése és újbóli létesítése között telt el. Némileg hasonló a helyzet akkor, amikor a fegyelmi eljárás megszüntetésére azért kerül sor, mert a hallgató hallgatói jogviszonya megszűnt, azonban a hallgató utóbb újból jogviszonyt létesít az intézménnyel. Itt a hallgató azzal a lehetőséggel is élhet, hogy felvételi jelentkezés benyújtását követően egyoldalúan megszünteti jogviszonyát, ezzel mintegy kikényszerítve a fegyelmi eljárás megszüntetését, majd a felvételi eljárás eredményeképp létesített új jogviszonyában már nem kell tartania a fegyelmi felelősségre vonástól. Ezért megfontolandó annak biztosítása, hogy az intézmény a fegyelmi eljárást a jogviszony létesítésétől számított rövid időn belül újakezdhesse. Természetesen e szabályt is célszerű az elévülés korlátozó jellegével összhangba hozni, kimondva, hogy nincs helye a fegyelmi eljárás újakezdésének, ha a hallgatói jogviszony megszűnése óta egy év/tizenkét hónap eltelt.

#### ***4. Az eljárás felfüggesztése lehetőségének törvényi szintű rögzítése***

A korábbi szabályozások tartalmazták azt a szabályt, hogy ha a fegyelmi eljárás alá vont személy ellen ugyanabban az ügyben büntetőeljárás folyik, annak jogerős befejezéséig a

<sup>77</sup> Kúria Kfv.III.37.866/2015/5. ítélete. Ügyvédi fegyelmi vétség elévülésénél ugyanez a megállapítás irányadó. (Fekete Tamás i.m. 498. o.). Ugyanerre hoz példát a szabálysértési, illetőleg a büntetőjog területéről Matúz György: Az idő a jogban avagy Határidők, határnapok, elévülés. NOVORG Kiadó, Budapest, 1997. 69. o. Az elévülés fogalmi heterogenitására lásd: Pusztahelyi Réka: A magánjogi elévülés. Novotni alapítvány, Miskolc, 2015. 78–79. o.

fegyelmi eljárást fel kell függeszteni.<sup>78</sup> A büntetőeljárásra tekintettel történő felfüggesztés – akár lehetőség szintjén szabályozott mivoltának – hiánya gyakorlatilag ellehetetleníti a fegyelmi eljárást a legsúlyosabb ügyekben. Az intézmény előtt két lehetőség áll ugyanis. Egy olyan ügyben folytat le – rövid idő alatt (másodfokon legfeljebb hatvan napon belül) fegyelmi eljárást, amelyben a tényállás megállapítása a nyomozóhatóság, a vádhatóság, majd a büntetőbíróság akár többéves eljárásának eredménye. Így adott esetben az igazságszolgáltatással ellentétes megállapításra juthat, amely különösen akkor sajátos, ha a fegyelmi vétség alapjául szolgáló tényállás olyan elemének hiányára alapítja – felmentő – döntését, amelynek fennállását végül a bíróság megállapítja, és abból a terhelt bűnösségét levezeti. A másik – észszerű – lehetőség a fegyelmi eljárás felfüggesztése. Ugyanakkor e körben arra is szükséges utalni, hogy akár épp az eljárás felfüggesztése teheti okafogyottá a fegyelmi eljárást, ha a másik eljárás elhúzódik, épp ezért, ha ezzel él a fegyelmi szerv, fokozott gondossággal kell eljárnia.<sup>79</sup>

A felfüggesztésre jelenleg is csak akkor kerülhet sor, ha azt az intézményi szabályozás megalapozza. Kérdés azonban, hogy törvényi rendelkezés nélkül van-e mód erre. Mindenképpen tisztább helyzetet teremtene, ha a törvény explicit rögzítené – e körben a korábbi jogszabályokon túlmutatva –, hogy ha a fegyelmi vétség alapját képező cselekmény miatt nem csupán büntető-, hanem akár szabálysértési eljárás indult, vagy a fegyelmi eljárás elrendelésére jogosult ilyen eljárást kezdeményezett, a fegyelmi eljárást ezek jogerős befejezéséig fel lehet függeszteni. E körben azt is rendezni kell, hogy a felfüg-

gesztés időtartama alatt mi a hallgatói jogviszony státusza. Megfontolandó ilyen esetekre a jogviszony szünetelésének elrendelése, azonban ekkor arra is ügyelni kell, hogy az alapeljárás elhúzódása súlyosan méltánytalan és hátrányos lehet a hallgató számára.

A fentiekén túl, a pl. az ügyvédi fegyelmi ügyekben is megjelenő probléma,<sup>80</sup> ti. miként szerez tudomást a fegyelmi szerv a büntető- vagy szabálysértési eljárás indulásáról, illetve befejeződéséről, a felsőoktatási intézmények esetében még erőteljesebb, hiszen a hatóság vagy bíróság általában az intézményt nem értesíti (sem az eljárás megindulásáról, sem egy esetleges elmarasztaló döntésről). Így a hallgatóra hárul a bejelentési kötelezettség, amelynek – különösen egy eljárásindító aktus esetén – megvalósulása több mint kérdéses.

### ***5. A jogorvoslat eltérő szabályainak szükségessége a másodfokú fegyelmi eljárásban***

A korábbi rendelkezések tartalmazták a fegyelmi határozattal szembeni jogorvoslat lehetőségét, a jelenleg hatályos törvény viszont külön előírást nem tartalmaz, ezért ezen döntések esetében is az Nftv. általános szabályai az irányadóak.<sup>81</sup> Azonban az intézményen belüli jogorvoslat szabályait a jogalkotó alapvetően a közigazgatásihoz hasonló intézményi eljárásokhoz igazítva alakította ki. A felsőoktatási jogorvoslat habár önálló alakzat, dogmatikájában alapvetően támaszkodik a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (a továbbiakban: Ket.) rendelkezésire. Sőt a másodfokú eljárásban a tényállás tisztázására, a határidők számítására, az igazolásra, a határozat alakjára, tartalmára és közlésére, a döntés kérelemre vagy hivatalból történő kijavítására, kicserélésére, kiegészítésére, módosítására vagy visszavonására a Ket. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.<sup>82</sup> Azonban a közigazgatási eljárás és a fegyelmi eljárás jellegét tekintve több ponton lényegesen eltér. A Ket. ugyanis a tényállás tisztázáshoz – ha

<sup>78</sup> Ftv.1 41. § (1) bek., Ftv.2. 71. § (3) bek.

<sup>79</sup> Fekete Tamás i.m. 535. o., A közszolgálati fegyelmi felelősség kapcsán mutatott rá a jogirodalom, hogy a mind a joggyakorlat, mind a jogalkotás sokáig bizonytalan volt a fegyelmi és a büntetőeljárások egymáshoz való viszonyát illetően: némelykor a büntetőjogi felelősség megállapítása fegyelmi felelősségre vonást eredményezett (lásd: 1871. évi XVIII. tc.), máskor a két típus egymástól függetlenedett (1886. évi XXII. tc.). Veszprémi Bernadett: Felelősség a közszolgálatban. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012. 81. o.

2016/1

<sup>80</sup> Fekete Tamás i.m. 535–537. o.

<sup>81</sup> Nftv. 57–58. §

<sup>82</sup> Nftv. 57. § (6) bek.

ehhez nem elegendőek a rendelkezésre álló adatok – bizonyítási eljárás lefolytatását írja elő, amely során felhasználható bármilyen, a tényállás tisztázásának megkönnyítésére alkalmas bizonyíték, különösen: az ügyfél nyilatkozata, az irat, a tanúvallomás, a szemléről készült jegyzőkönyv, a szakértői vélemény, a hatósági ellenőrzésen készült jegyzőkönyv és a tárgyi bizonyíték. Ezek közül a hatóság szabadon választja meg az alkalmazandó bizonyítási eszközt.<sup>83</sup> A Ket. biztosítja az ügyfél számára, hogy az eljárás során nyilatkozatot tegyen, vagy a nyilatkozattételt megtagadja, a hatóság számára pedig annak lehetőségét, hogy ha a tényállás tisztázása azt szükségessé teszi, az ügyfelet nyilatkozattételre hívja fel.<sup>84</sup> Ebből következően a felsőoktatási intézmények másodfokú eljárásában a személyes meghallgatás kivételes, és a hallgatót külön nyilatkozattételre sem kell szükségképpen felhívni. Ezzel szemben a fegyelmi eljárásban a törvény tárgyalást ír elő. A tárgyalás kontradiktórius jellegéből adódóan a hallgató számára a személyes nyilatkozattétel lehetőségét biztosítani kell. A tárgyalás alapvető szerepe és célja valamennyi (polgári, büntető) eljárásban lényegében azonos. Az eljárások legfontosabb eleméről van szó, amelyben – polgári perben – a tényállás felderítése, a bizonyítás felvétele érdekében érvényesül a szóbeliség és a közvetlenség elve.<sup>85</sup> A büntetőeljárásban az összes alapelv együttesen és maradéktalanul a tárgyaláson érvényesül, megvalósítva az igazságszolgáltatást.<sup>86</sup> A tárgyalás jelentősége nem csupán jogelméleti és elvi szempontból kimagasló. „[N]em is annyira a tudomány materiális oldaláról tisztázatlanok vagy problematikusak a tényállások”,<sup>87</sup> inkább a bizonyíthatóság kérdése jelent nehézséget, ilyen

esetekben pedig a szóbeli tisztázás a tárgyalás garanciális elemeivel kiegészülve nélkülözhetetlen. Éppen ezért az Nftv. jelenlegi jogorvoslati rendelkezései nem kellően felelnek meg a másodfokú fegyelmi eljárás szabályaival szemben támasztható követelményeknek. Természetesen az összeférhetlenségi szabályok,<sup>88</sup> valamint a Ket. általános másodfokú eljárásban irányadó szabályai<sup>89</sup> a fegyelmi eljárás során is értelemszerűen alkalmazhatóak lennének.

Az általános hallgatói ügyekben az eljárás vagy a hallgató kérelmére indul, vagy pedig azt az elsőfokú döntéshozó indítja hivatalból. Következésképpen az eljárásban nincs ellenérdekű fél, csak az ügyfél pozíciójában helyet foglaló hallgató, így a közigazgatási eljárással analóg módon a jogorvoslat joga is csak a hallgatót illeti meg. Ezzel szemben a fegyelmi eljárás elrendelése és lefolytatása elválhat egymástól, nem kizárt, hogy az elrendelő és a lefolytató szerv (vagy annak felettese) között ellentét áll fenn (pl. rektor az elrendelő és a dékánhoz tartozik a fegyelmi szerv). Ha ilyenkor a fegyelmi szerv a fegyelmi eljárást alaptalanul megszünteti, vagy okszerűtlenül enyhe büntetést szab ki, az elrendelőnek nincs lehetősége a fegyelmi felelősségre vonás szabályos eljárásban történő kikényszerítésére. Ezért fegyelmi eljárásban – a vádhatóság mintájára – biztosítani kellene a fellebbezést az elrendelő számára is.

Ugyancsak nem illeszkedik a fegyelmi eljárás dogmatikájába a másodfokú határozatok Nftv.-ben rögzített jelenlegi köre. A szerint ugyanis a jogorvoslati kérelem tárgyában a felsőoktatási intézmény a következő határozatokat hozhatja:

- a) a kérelmet elutasítja,
- b) a döntés elmulasztóját döntéshozatalra utasítja,
- c) a döntést megváltoztatja,
- d) a döntést megsemmisíti, és a döntéshozót új eljárás lefolytatására utasítja.<sup>90</sup>

<sup>83</sup> Ket. 50. § (1), (4)–(5) bek.

<sup>84</sup> Ket. 51. § (1)–(2) bek.

<sup>85</sup> Kiss Daisy: A polgári per titkai. Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás Általános Részéből. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 539. o.

<sup>86</sup> Herke Csongor – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: A büntető eljárásjog elmélete. Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2012. 269. o., Belovics Ervin: Az elsőfokú bírósági tárgyalás, in: Belovics Ervin – Tóth Mihály: Büntető eljárásjog. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2015. 353. o.

<sup>87</sup> Mezey Barna i.m.

<sup>88</sup> Nftv. 57. § (4) bek.

<sup>89</sup> Nftv. 57. § (6) bek.

<sup>90</sup> Nftv. 57. § (5) bek.

Fegyelmi eljárás esetében a döntéshozatalra utasítás fel sem merül, a kérelem elutasítása tartalmilag helybenhagyás, a megsemmisítés pedig nem csupán új eljárásra utasítással, hanem az eljárás megszüntetésével is együtt járhat. Így tehát a másodfokú fegyelmi eljárásban helyesen a következő határozatok meghozatalának lehetőségét kellene előírni:

- a) az elsőfokú fegyelmi határozat helybenhagyása,
- b) az elsőfokú fegyelmi határozat megváltoztatása,
- c) az elsőfokú fegyelmi határozat megsemmisítése a döntéshozót új eljárás lefolytatására és új határozat hozatalára utasítása vagy az eljárás megszüntetése mellett.

Ha a jogalkotó biztosítja a fegyelmi eljárás elrendelője számára is a fellebbezést, indokolt, hogy a büntetés súlyosítására csak ez esetben legyen lehetőség, azaz a megváltoztató másodfokú határozat meghozatala során az elsőfokú fegyelmi határozatban megállapított büntetésnél szigorúbb büntetés csak a fegyelmi eljárás elrendelője által benyújtott fellebbezés alapján legyen kiszabható. A már korábban említett edukatív célzattal mindenképpen ez állna összhangban. Ha pedig e személy azért fellebbezett, mert az elsőfokú fegyelmi határozat az eljárást megszüntette, akkor, ha a fellebbezése alapos, értelemszerűen az eljárás lefolytatására és új, érdemi határozat meghozatalára lehetne az elsőfokú szervet utasítani.

Az Nftv. generális szabályként rögzíti – és ez a fegyelmi eljárásban is indokolt lehet –, hogy a másodfokú döntés a közléssel jogerős és végrehajtható, kivéve, ha a hallgató a bírósági felülvizsgálatát kérte.<sup>91</sup> Azonban egyes ügyek súlyára tekintettel célszerű lenne megteremtteni a másodfokú döntés előzetes végrehajthatóvá nyilvánítását. Minthogy a hallgató a másodfokú fegyelmi határozat bírósági felülvizsgálatát is kérheti közigazgatási perek szabályai szerint, így a végrehajtás felfüggesztése nem automatikus lenne, hanem a bíróság mérlegelésén alapulhatna.<sup>92</sup> Ezért a törvényben a másodfokú fegyelmi határozat

kötelező elemeként elő kellene írni a végrehajtás felfüggesztésének kérelmezésére fennálló jogról kioktatás kötelezettségét, hiszen a bíróság a Pp. rendelkezései alapján kizárólag kérelemre és nem hivatalból határoz e kérdésben, valamennyi, a közigazgatási perek szabályozási logikájával összhangban álló körülmény, így különösen a végrehajtás elmaradásának következményei, illetve az eredeti állapot helyreállíthatóságának mérlegelésével.<sup>93</sup>

## 6. Következtetések

Amint azt a fentiekben bemutattam, a fegyelmi felelősség és fegyelmi eljárás évszázados hagyományokra tekint vissza a magyar felsőoktatási jogtörténetben. Látható, hogy bizonyos elvek nem változtak, és az is szembeűnő, hogy ez azon kivételes területek egyike, ahol az állam még valóban komolyan veszi a felsőoktatási intézmények autonómiáját, azon belül is annak önszabályozó elemét. Ez egyfelől dicséretes, másfelől viszont az ezt szolgáló keretszabályozás megalkotása során több kritikus szempontot is figyelembe kellett volna, illetve a jövő jogalkotása során figyelembe kellene venni. Az egyik ilyen szempont, hogy a fegyelmi felelősség és a fegyelmi eljárás alapvető elvei és szabályai lehetőleg egységesek legyenek. Ehhez az autonómiát tisztelő, de világos és határozott keretszabályozás szükséges, két lényeges szempontot is figyelembe véve. Egyrészt a fegyelmi eljárás már önmagában is súlyos következmény egy hallgató számára, ha pedig jogerős büntetéssel ér véget, akár hosszú távú hatásokkal is járhat. Másrészt felnőtt, nagykorú személyekről van szó, akiknek meg kell tanulniuk tetteik következményeivel számolni, azokért felelősséget vállalni, az intézmények számára pedig biztosítani kell, hogy a szabályok betartása akár szigorú büntetések kilátásba helyezésével is kikényszeríthető legyen. A keretszabályozás lényege a hallgatói és az intézményi érdekek kényes egyensúlyának biztosítása.

<sup>91</sup> Nftv. 57. § (7) bek.

<sup>92</sup> Lásd: a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (a továbbiakban: Pp.) 332. § (2a)–(3) bek. 2016/1

<sup>93</sup> Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A Polgári perrendtartás magyarázata. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomsgazdálkodó Kft., Budapest, 2010. 1993–1994. o.

A fenti célokat csak egy átgondolt, minden eshetőségre felkészült, pontos szabályozás tudja szolgálni. A jelenlegi – a feltehetően a tervezett, de el nem készült kormányrendelet miatt – elnagyolt szabályozás erre nem alkalmas, az pedig, hogy a részletszabályokat rögzíteni hivatott normaszöveg lassan fél évtizede várat magára, nem sok jóval kecsegtet.

## IRODALOM

*A Budapesti Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Tanulmányi, fegyelmi és leckeépényszabályzata. Ismeretlen szerző jegyzetével.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1931.

*Angyal Pál: Az egyetemi bíróság előtt tárgyalt büntetőpercek.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1934.

*Angyal Pál: Az egyetemi büntető jurisdictio.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, Budapest, 1933.

*Belovics Ervin: Az elsőfokú bírósági tárgyalás, in: Belovics Ervin – Tóth Mihály: Büntető eljárásjog.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2015.

*Bisztriczki László – Kántás Péter: A szabálysértési törvény magyarázata.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014.

*Catherine Dupré: Az emberi méltóság a 2011-es magyar Alaptörvényben.* FUNDAMENTUM, 2011/4. sz.

*Deli Gergely – Kukorelli István: Az emberi méltóság alapjoga Magyarországon.* Jogtudományi közlöny, 2015/7–8. sz.

*Deli Gergely: Emberi méltóság, történelmi narratívák és a jog.* Iustum Aequum Salutare, 2015/1.

*Deli Petra Eszter: A polgári jog térnyerése: a munkavállaló felelősségénél nyugvó felelőssége az új Munka Törvénykönyvében, in: Csebi Zoltán –*

*Raffai Katalin (szerk.): Állam és magánjog.* Pázmány Press, Budapest, 2014.

*Fekete Tamás: Az ügyvéd fegyelmi felelőssége, in: Kiss Daisy (szerk.): Az ügyvédek nagy kézikönyve.* Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomsgyártó Kft., Budapest, 2010.

*Fülöp György: A középiskolai fegyelmi eljárások szabályozástörténetének vázlatja.* Studia Iurisprudentiae Doctorandorum Miskolciensium, Tomus: 12, 2013.

*Herke Csongor – Fenyvesi Csaba – Tremmel Flórián: A büntető eljárásjog elmélete.* Dialóg Campus Kiadó, Budapest – Pécs, 2012.

*Jásper András: A tanulóval szemben indítható fegyelmi eljárás főbb szabályai, in: Bíró Kata (szerk.): Agresszió az iskolában – és a jog? Jogismeret Alapítvány, 2008.*

*Kardos József (szerk.): A magyar felsőoktatás évszázadai.* Nemzeti Tankönyvkiadó Rt., Budapest, 2000.

*Karsai Krisztina (szerk.): Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz.* Complex Kiadó, Budapest, 2013.

*Kazuska Melinda: A tanulók kötelezettségei és a fegyelmi eljárás szabályai Magyarországon.* Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica, Tomus XXX/1. (2012)

*Kézdi György: Fegyelmi eljárások a felsőoktatásban 1956–1990.* Magyar felsőoktatás, 2000/8.

*Kiss Daisy: A polgári per titkai. Kérdések és válaszok a Polgári perrendtartás Általános Részéből.* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014. 539. o.

*Kocsis Miklós: A felsőoktatási autonómia közjogi keretei Magyarországon.* Budapest, 2011.

*Kornis Gyula (szerk.): Az 1777-iki Ratio Educationis.* Pedagógiai Könyvtár, Kath. Középiskolai Tanáregyesület, 1913.



*Kósbalmi László: A büntetőjog alapproblémái.* Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Gazdasági Büntetőjogi Kutatóintézet, Pécs, 2012.

*Kun Attila: A munkavállaló kártérítési felelőssége, in: Gyulavári Tamás (szerk.): Munkajog.* ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014.

*Lábady Tamás: A deliktuális felelősség fontosabb változásai, in: Vékás Lajos – Vörös Imre (szerk.): Tanulmányok az új Polgári Törvénykönyvből.* Wolters Kluwer Kft., Budapest, 2014.

*Magyar Értelmező Kéziszótar,* Akadémiai Kiadó, Budapest, 2003.

*Matúz György: Az idő a jogban avagy Határidők, határnapok, elévülés.* NOVORG Kiadó, Budapest, 1997.

*Megbékeltelte a Neptunt egy miskolci egyetemista,* INDEX, 2016. április 14.

([http://index.hu/tech/2016/04/14/megbékeltelte\\_a\\_neptunt\\_egy\\_miskolci\\_egyetemista/](http://index.hu/tech/2016/04/14/megbékeltelte_a_neptunt_egy_miskolci_egyetemista/) 2016.04.15.)

*Mezey Barna: A tudományetikai felelősség kérdései a magyar felsőoktatásban. Az egyetemi és a tudományos élet etikai szabályozása – az egyetemi kódexek.* Magyar Tudomány, 2014/6. sz.

(<http://www.matud.uif.hu/2014/06/04.htm> 2016.04.15.)

*Németh János – Kiss Daisy (szerk.): A Polgári perrendtartás magyarázata.* Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2010.

*Nyíri Kristóf: A hagyomány filozófiája.* T-Twins / Lukács Archívum, Budapest, 1994.

*Nyíri Kristóf: A hagyomány fogalma a német gondolkodásban.* Politikatudományi Szemle, 1994/1.

[http://www.poltudszemle.hu/pdf/1994/1994\\_1/nyiri.pdf](http://www.poltudszemle.hu/pdf/1994/1994_1/nyiri.pdf) (2016.04.15.)

*Pajkossy Gábor: Dicstelen lapok karunk történetéből.* 2000 Irodalmi és társadalmi havi lap, 2014/2. sz.

(<http://ketezer.hu/2014/02/dicstelenlapok-karunk-tortenetebol/> 2016.04.15.)

*Pokoly Lajos: A fegyelmi ügyek tárgyalása.* Magyar Közigazgatás 1935/31–32.

*Pusztabelyi Réka: A magánjogi elévülés.* Novotni alapítvány, Miskolc, 2015.

*Radovics György: Egy elfelejtett egyetemi csomó (Perczel Sándor, Sommsich Pál és társainak ügye 1826–27.)* Különlenyomat a Szemináriumi Dolgozatok 1941–1942. évi kötetéből. Budapest, 1942.

*Rígó Kinga Viktória: Adalékok az egyetemi bíráskodás történetéhez – különös tekintettel a magyar egyetem alapszabályaiban foglaltakra.* Jogtörténeti szemle, 2011/2.

*Rígó Kinga Viktória: Kuppis Anna fegyelmi ügyének ürügyén.* Jogtörténeti szemle, 2013/1.

*Szögi László (szerk.): Hat évszázad magyar egyetemei és főiskolái.* Művelődési és Közoktatási Minisztérium, 1994.

*Szögi László: Régi magyar egyetemek emlékezete (1367–1777).* Eötvös Loránd Tudományegyetem Budapest, 1995.

*Szűdi János (szerk.): Az oktatás nagy kézikönyve.* Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006.

*Varga Szabolcs: Az iskolai konfliktusok kezelésének létező és lehetséges módszerei, eljárásai – különös tekintettel a jogvédelem, jogorvoslat, jogérvényesítés gyermekjogi szintű követelményeire, in: Bíró Endre (szerk.): Jogágszabás születik... A gyermeki jogokról és érvényesülésükről Magyarországon.* Jogismeret Alapítvány, 2010.

*Veszprémi Bernadett: Felelőség a közszolgálatban.* Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2012.